

en komedie

av Anton Tsjekhov

Sokrates (470-399 f. Kr)

DET UTFORSKEDE
LIVET ER IKKE VERD
Å LEVE

1

aristokrati, «de bestes styre», samfunn hvor overklassen (adel, rikmenn) har den politiske makt. Fra gresk *aristos* (best) og *kratein* (herske). Se *Lettelse*

autokrati¹, enevelde. Avledet av det greske *autos* (selv) og *kratein* (herske). Se *Diktatur*

avmakt, noen er avmektige fordi andre har makt over dem. Andre er det fordi de ikke engang har makten over seg selv. Hvis man ikke kan makte seg selv, kan det naturligvis heller ikke komme på tale å få makten over bare en liten del av verden utenfor seg selv. Man er så og si underkastet seg selv. Se *Livegen*

brev, dokument som hjemler, bekrefter eller erklærer noe. Tsjekhovs brev til studie-kameraten Grigory Ivanovich i anledning utgivelsen av en bok med selvbiografiske epistler fra kullet som hadde tatt sin embedseksamen i medisin sammen for 15 år siden:

Jeg, Anton Tsjekhov, ble født 17. januar 1860 i Taganrog. Først gikk jeg på en gresk skole som var tilknyttet Kong Konstantins kirke, senere på Taganrog gymnasium. I 1879 kom jeg inn på det medisinske fakultetet ved universitetet i Moskva. Generelt hadde jeg på den tiden bare en vag formening om universitetsfakulteter, og jeg kan ikke erindre hvorfor jeg valgte medisin. Når det kom til stykket, angret jeg ikke på mitt valg. Allerede det første året skrev jeg for aviser og ukeblader, og i begynnelsen av

80-tallet hadde min litterære beskjeftigelse fått en stadig, profesjonell karakter. I 1888 fikk jeg Pushkinprisen. I 1890 dro jeg til Sakhalin for å skrive en bok om straffekolonien der. Foruten rettsreportasjer, boknotater, feuilletons, notiser, daglige småting til avisene som det er vanskelig å få samlet nå, har jeg i løpet av en tveårsperiode med litterære aktiviteter, skrevet og publisert over tre hundrede sider, korte ting og mindre korte ting. Jeg skriver også skuespill. Jeg tviler ikke på at medisinerstudiet har påvirket mitt litterære arbeid i stor grad. La meg få bemerke at kunstnerisk kreativitet ikke alltid tillater total overensstemmelse med vitenskapelige data. Derfor er det umulig å fremstille på scenen noen som dør av forgiftning slik det virkelig foregår. Jeg hører ikke med til de forfattere som har en negativ holdning overfor vitenskapen, heller ikke er jeg en av de kunstnerne som tror de kan oppnå alt ved hjelp av intellektet alene. Jeg ønsker ikke å bli en av dem.

Buckle, Thomas (1821-1862) engelsk historiker. Han var opptatt av å finne alminnelige lover for den historiske utvikling, av den samme nødvendige karakter som naturlovene.

curriculum vitae, fra latin: levnedsløp.
Se *Tid*

demokrati, det er en alminnelig oppfatning at forutsetningen for demokratiet er at folk tar del i beslutningene eller lar seg velge for selv å være med å treffe dem. Personer som velger å stå utenfor ser man skjevt til. De borgere som ikke finner det umaken verdt å

БЕЖИТЕ НЕМЕЦКИХ ЗВЕРЕЙ

НИЧТОЖИТЬ ГИДЕРОВСЧЮ АРМИЮ—МОЖНО И ДОЛЖНО

I

II

Kisser Rosenquist og Madeleine Røn Juul har samarbeidet om flere forestillinger for denne:

Hamlet og Skærsommernatsdrøm av W. Shakespeare, *Når bare det kommer fra hjertet* av E. Jepsen, *Fuldmånenatter* av E. Sjøgren, *Saxo 2 vender tilbake* av T.S. Høeg, *Den slagrende gjest* av K. Vido og *Personkrets 3* av L. Norén

stemme ved valgene, kalles sofavelgere. En sofavelger er en avviker som i overensstemmelse med metaforen blir liggende på sofaen med ansiktet mot veggen, mens andre, som altså ikke er sofavelgere, beveger seg til stemmestedene i demokratiets store tilbakevendende høytidsstund. Den historiske kamp for å fravriste eneveldige krefter makten i samfunnet og la den utøves av folket og for folket, er aldri endt, men må utkjempes igjen og igjen. *Se Revolusjon*

diktaturet^I er forlenget falt i unåde. Det har et dårlig rykte, en mørk fortid. I diktaturet er det krystallnetter og lange kniver – eller gulag og giftige gasser. Diktaturet er politisk ukorrekt. Det er selve ordet som er sykt. Det kunne støte hvite-russerne, volgatyskere eller jøder at de en gang var ofre, og nynazister, fascistere og kommunister at de var bødler. Ordet er da også forlenget forsvunnet ut av språket og er nå hverken å finne i fremmedordbøker eller leksika. Det onde er så godt som utradert, og det gode innført ved dekret. Selv frihet og likhet er ikke lenger abstrakte begreper, men grunnleggende menneskelige vilkår, som håndheves fra Alaska til Kapp det gode Håp. Mennesket er endelig blitt godt. *Se Tsar*

Eiffeltårnet, bygget av ingeniør A.G. Eiffel

til verdensutstillingen i Paris i 1889. Tårnet er 300 meter høyt og veier 9.000 tonn. Toppen svinger opptil 15 cm i vind. I offentlig eie siden 1909.

flukt kan være å flykte fra en virkelighet til en illusjon. Oftere er det å flykte fra en virkelighet til en annen, selvvalgt virkelighet. Flukt til et selvvalgt bedre liv er en positiv opplevelse, flukten fra en selv er derimot dyrekjøpt. *Se Illusjon*

gjester^{II}, *Madeleine Røn Juul* er vår gjestende instruktør. Hun har utdannelse fra regilinjen ved Statens Teaterskole i København. Merittlisten er lang. Rundt regnet finner vi at hun vært regionsvarlig for over tre teateroppsetninger i året frem til den siste, «Kirsebærhaven» på Trøndelag Teater. I tillegg kommer et snes Radiospill. Madeleine har mottatt flere utmerkelse og priser: Kritikernes årlige instruktørpris, Nordisk Radiospills pris (begge i 1991), Reumerts pris for årets beste forestilling i 1998, «Personkrets 3», av Lars Norén. Hun ble samme år kåret til «Årets beste instruktør».

Kisser Rosenquist gjester som lysdesigner. Hun startet yrkeskarrieren på Statens Teaterskole i København. Fra 1983 arbeidet hun ved en rekke teatre med lys- og produksjonsledelse, med spesiell nær tilknytning til Bådteatret. I de senere årene har lysdesign

vært hovedbeskjeftigelsen.

haver, det beste med haver, ifølge sneglene^{III}, er når de vanskjøttes og igjen blir natur. Når ingen mennesker kommer og forstyrrer med sine linjaler, gressklippere, kunstgjødsel og spader. Når falne trær får lov å ligge, og stubbene dekkes av glødende mose og lav. *Se Kirsebærtré*

her, alltid forbundet med stor irritasjon, sjelden med stor lyst. I motsetning til DER, som alltid er et mye morsommere sted å være, inntil man går DERhen og igjen når sitt HER. Det foregående HER blir igjen forvandlet til DER, og man kan da gå tilbake igjen og oppleve pendlingen mellom det evig savnede og det evig og kjedsommelige tilveiebragte. *Se Tragikomisk*

humor betyr fuktighet. Det er sikkert derfor man ofte snakker om «tørr humor». Ironi betyr derimot ironi, dvs forstilling i talen. Ironi kan fremkalle et (bedre)vitende smil, humor en hjertelig latter. Man kan snakke om skjebnens ironi eller tilværelsens ironi, ikke om skjebnens humor eller tilværelsens humor: Så humoristisk er tilværelsen og skjebnen ikke. *Se Komedie*

hybris, gresk. Hovmot, overmot. Den synd å heve seg i overmot over de begrensninger gudene har satt for menneskene (fra gresk mytologi).

Hyde Park, park i Londons West End, 1,6 km² stor. Navnet stammer fra eiendommen Hyde, som hørte under Westminster Abbey. Henrik VIII gjorde den til kongelig dyrepark i 1509. Ble åpnet for almuen i 1635. Det hevdes at kirsebærhaven var åtte ganger større enn denne parken. *Se Symbol*

idealisme, fra ideal, det høyeste mål for ens streben, som svarer til en idé.

- 1) Filosofisk anskuelse som går ut på at idéene er det virkelige.
- 2) uselvvisk (og svermerisk) hengivelse for en sak.

illusjon, falsk forestilling, altfor optimistisk forhåpning. *Se Flukt*

impresjonisme, fra fransk. Kunstretning som søker å gjengi det rent umiddelbare sanseinntrykk av et motiv, og som fremstiller det slik det viser seg for kunstnerens øyne, ikke som det virkelig er med alle detaljer. Impresjonistene selv forsøkte aldri å definere hva impresjonismen var.

Jaroslavl^{IV}, by ved Volga, 250 km nordøst for Moskva. Viktig elvehavn og industriby, med flere høyskoler, kunstgallerier og muséer. Grunnlagt i 1010 av fyrst Jaroslavl, som første russiske by ved Volga. Familiens rike tante bor i Jaroslavia. *Se Rubel*

III

IV

Kerasos, by ved Svartehavet, hvis navn betyr Kirsebærbyen. Kommer av det greske ordet *kérasos*, kirsebærtre.

Kharkov, by i Ukraina, viktig kommunikasjons, industri og kultursentrum. Byen har universitet fra 1804, høyskole og forskningsinstitusjoner. Nærmeste storby til kirsebærhaven.

kirsebærtle¹, tre av slekten *Prunus* av steinfruktfamilien. Dyrkede kirsebær regnes til tre arter. Surkirsebær, søtkirsebær (moreller) og hybridkirsebær. Gammel kulturplante som stammer fra Asia eller de østlige middelhavsland. Kjent i Norge fra ca 1150. Dyrkes til Nordland, forvillet enkelte steder i Sør-Norge. *Se Haver*

Kirsebærhaven, (originaltittel: «Visnevj Sad») komedie av Anton Tsjekhov. Oppført på Trøndelag Teater en gang tidligere (1967), i Sara Strengells regi. *Se Lykke*

kjære publikum, når man blir teatersjef, skjer dette etter fantasifulle spekulasjoner i pressen, og med brask og bram og blitzlyn på den store utnevnesdagen. Så går alle hjem, døra smeller i og du sitter der alene på et stort kontor og tenker: «Hvilken bunke skal jeg snu? Hva gjør jeg? Hvem skal jeg ringe til?»

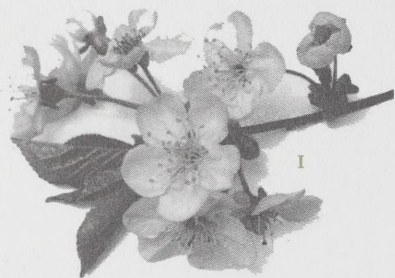
Avmakten fortar seg. Dette er for å fortelle at den første jeg ringte til var Madeleine

Røn Juul. Vi gikk i samme klasse på teaterskolen i København, og vi har fulgt hverandre på avstand siden. Det har gått henne riktig godt. Hun er en av Danmarks fremste regissører. Så det var ikke av ren nepotisme at jeg inviterte henne til Trøndelag Teater. Jeg visste hun var dyktig, usnobbete og i stand til å se betydningen av å arbeide tett med et ensemble som er godt, men avhengig av stimuli utenfra. Det er alle teaterfolk.

Vi har altså valgt å åpne sesongen på Gamle Scene, som tidligere var teatrets hovedscene hvor mange har hatt store teateropplevelser opp gjennom årene. Og da måtte det bli med en klassiker. Vi landet på Tsjekhov fordi sceneskikkelsene hos denne dramatikerer er så rare og skjeive og menneskelige i all sin hjelpeløshet og med sine store ambisjoner. Litt lik de fleste av oss. Essensen i «Kirsebærhaven» er at fremtiden kommer, enten man vil eller ikke. Og tar man ikke i mot den, så kommer den og tar deg.

Denne kalde pusten i nakken kjenner vi vel alle (kanskje ikke hvis man er 19 år og IT millionær), men da får vi heller leve med at disse nyrike går i pausen.

Slik gikk det til at åpningsforestillingen denne sesongen, og starten på min periode som teatersjef, ble «Kirsebærhaven». På en

II

scene som ikke er blitt hugget ned, men står der på plass.

Vårt stønse er bare at dere skal bli beveget, moret og opptatt av disse menneskene fra to århundreskifter tilbake. At dere skal glemme tiden og klokka en liten stund i selskap med oss som så gjerne vil kommunisere med dere, og i heldigste fall skape kunst. For uten publikum kan vi bare glemme det.

Derfor – velkommen i teatret! Igjen, og igjen og igjen ...

Catrine Telle^{II}
Teatersjef

klassiker, 1) kunstner, hvis verker regnes som mønstergyldige, «udødelige».
2) verk av slik kunstner.

komedie^{III}, fra gresk, skuespill med spøkefullt innhold, lystspill, det motsatte av tragedie (sørgespill). Tsjekhov insisterte på at alle hans dramatiske verker var komedier. Når det gjaldt «Kirsebærhaven» gikk han så langt at han kalte skuespillet «stykkevis en farse». *Se Humor*

kreditliste, i teatersammenheng en oversikt over hvem som gjør hva i en oppsetning. Har ingen ting med penger eller gjeld å gjøre. *Se Rolleliste*

kvass, gammel russisk folkedrikk, laget på mange slags vis, mest alminnelig med like deler rugmel, havremel og byggmel, som sammen med sukker blir rørt ut med malt (fra rug eller bygg). Tilsettes gjær og melkesyrebakterier, settes lunt i 6 til 12 timer til gjæringen er ferdig. Avkjøles og siles. Kvass er en svakt alkoholholdig, klar og svakt syrlig karbondioksydholdig leskedrikk (0,5% - 2 % alkohol).

lettelse, lykken over en uforsiktighet som på et øyeblikk fullender et livsavsnitt som fornuften selv ikke turde avslutte.

Se Aristokrati

livegen^{IV}, jordbruksarbeider som hele sitt liv er bundet til et gods eller en jordherre. Stammer fra det tyske ordet *leibeigen*: å tilhøre noen med sin kropp.

Anton Tsjekhov var ett år da Alexander II utstedte dekretet 3. mars 1861 som gjorde at omkring 50 millioner livegne ble frigitt med ett slag.

De omtrent 100 millioner hektar jord som tilhørte enten tsaren selv eller private godseiere, ble delt ut blant bøndene. Tsaren holdt godseierne skadesløse ved å betale alle tidligere eiere det som tilkom dem.

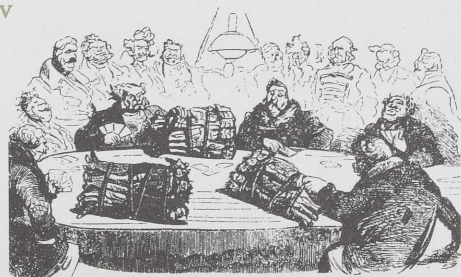
Bøndenes frigjøring var riktignok teoretisk sett meget velsignelsesrik, men førte i praksis til stor elendighet. Bøndene måtte betale en

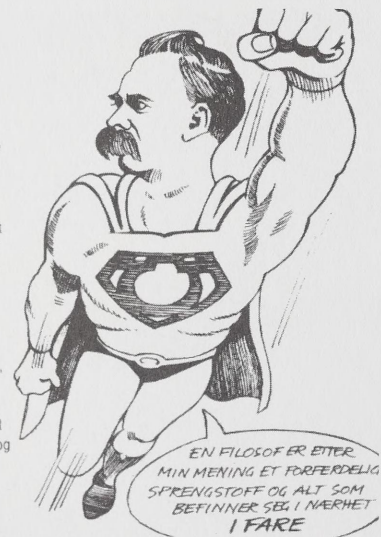
III

Illustrasjon fra gammel gresk Flyak-komedie

IV

Russiske godseiere spiller poker.
Karikatur av Gustav Doré

avgift fordelt på 49 år. Jorda de hadde fått var ikke tilstrekkelig. Dertil kom at bøndene for det meste viste seg ute av stand til å greie sine forpliktelser. Forgjeldet som de var, hadde de ingen mulighet til å drive jorden sin på en effektiv måte. De hadde ikke råd til å skaffe seg den redskap som trengtes. Jordbruket stagnerte og forfalt i stedet for å bli det som Alexander hadde håpet på – en grunnleggende og bærende faktor i landets økonomi. *Se Lån*

lykke, en tilstand vi leter etter uten å vite hva den innebærer fordi den gode Gud ikke har skapt noe språk til den. En tilstand vi håper på eller slutter å håpe på. *Se Kirsebarhaven*

lån, av en person som går på trygd kan man alltid låne 100 kroner – visse kretser lever tilsynelatende hovedsakelig av samme seddel, som sirkulerer medlemmene imellom. Men spør et menneske med hus, grillhansker og pensjonsforsikring hinsides graven om en ytelse av samme størrelse, og du skal se et ansikt som formørkes av bekymring. For ham er hundre kroner ikke lenger noe som kan byttes mot et måltid eller en fyllekule. Seddelen er forvandlet til et beløp med den dobbelte verdi, som potensielt kunne gi renter, og brukes som nedbetaling på gamle lån. *Se Livegen*

nakanune, russisk. Å stå på terskelen, eller ved inngangen. Bl.a. tittelen på en roman av Turgenjev. *Se Underveis*

naturalisme, (fra latin *naturalis* - medfødt, naturlig)

- 1) Filosofisk system som fornektet det overnaturlige
- 2) Kunstretning som krever livet skildret slik det virkelig er.

Nietzsche¹, Friedrich (1844-1900) tysk filosof. Er far til begrepet «Overmennesket» og utsagnet «Gud er død». Overmennesket er utrustet med overlegne åndsevner, og er derfor et menneske som ikke kan innordnes under de morallover som gjelder for oss vanlige dødelige. Kristendommen har mistet sin troverdighet, og menneskelivet har ikke lenger noe mål vi kan påberope oss. Kort sagt. *Se heller et annet leksikon*

nu, det er alltid nu. Nuet er uendelighetens tidsmåler, vår navlestreng til evigheten og universet. Fra fødsel til død beveger vi oss i en kjedereaksjon av nu-er, som hver for seg spalter vår bevissthet i fortid og fremtid. Nuet er både livets og dødens redskap. I nuet forenes liv og død og smelter sammen til et glimt av evigheten. Denne fornemmelse av evighet kan oppstå helt spontant ved selvforlemlende arbeid eller i forelskelsens første paradis. *Se Teater*

revolusjon^{II}, fra det latinske verbet revolvere – «dreie tilbake». Substantivet revolution – omdreining – er et ord som middelalderens astronomer brukte om himmellegemenes omdreining, men som senere fikk en langt farligere betydning:

Revolusjon.

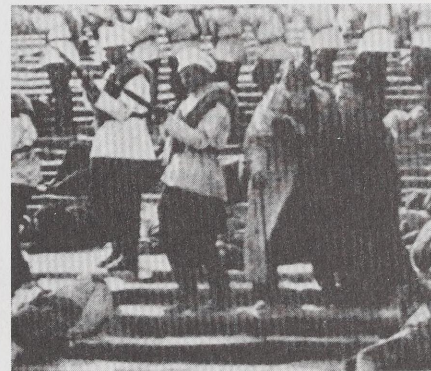
«Den blodige søndag» 22. januar 1905 var opptakten til den første russiske revolusjon. Helgenbilder og bilder av tsaren (Nikolai II) ble beskyttet av soldater foran Vinterpalasset i St. Petersburg. Det ga signaler til en streikebevegelse over hele landet. Det utbrøt bondeuroligheter og mytterier i hæren og flåten, og særlig oppsikt vakte opprøret på krysseren «Potemkin». (Opptøyene har fått sin filmversjon, «Panserskipet Potemkin», en perle for spesielt interesserte, laget av filmkunstneren Sergei Eisenstein i 1925.) En voldsom misnøye etter krigen mot Japan hadde bredt seg blant de fattige og den liberale middelklassen. I oktober brøt det ut generalstreik over hele landet, noe som til og med Nikolai forsto alvorlig av. Han kapitulerte, og lovet at en konstitusjonell statsform skulle innføres. Revolusjonsforsøket endte med et blodbad i Moskva i desember. Da var opposisjonen splittet, bondeurolighetene slått ned. I mai 1906 kom riksforsamlingen som tsaren, nødt og tvungen, hadde lovet å konstituere. Dens

levetid ble kort. Allerede i juli ble den oppløst av den samme tsar. Aviser ble inndratt, redaktører arrestert og en rekke prosesser satt igang. Følgen var deportasjoner til Sibir og massehenrettelser. Revolusjonen var knust – inntil videre... Se *Demokrati*

rubel, russisk pengeenhet og myntbetegnelse. Rubel deles inn i 100 kopek. I 1907 var den nominelle verdien på én rubel 2,88 norske kroner. Én krone samme år tilsvarte kr. 46,50 i 1999.

sitat, ordrett gjengivelse av en ytring.
De sier at mennesker gråter når de ser mine skuespill. Jeg har selv hørt andre si det samme. Det er Stanislavskij som har gjort mine figurer til noen surpomper. Det jeg ville, var ærlig å si til menneskene: Se på dere selv og se hvor feil og kjedelig livet deres er. Det viktigste er at menneskene innser dette, for gjør de det, kommer de sikkert til å skape et annet og bedre liv for seg selv. Så lenge som dette andre livet ikke eksisterer, vil jeg fortsette å si til menneskene, igjen og igjen: Dere må forstå at livet deres er feil og kjedelig. Hva er det å gråte for?
Anton Tjekhov
Se Øyeblikk

skuespillere, nye *Anders Baasmo Christiansen*^I er 24 år, og nyutdannet fra Statens Teaterhøgskole Teaterlinjen på Romerike Folkehøgskole etter videregående skole i hjembyen Hamar. Har jobbet med bl.a. Ibsen, Gogol, Norén og Shakespeare i

II

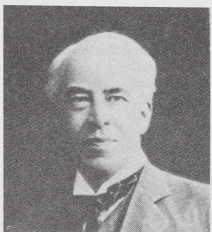
I
Anders Baasmo Christiansen

II
Ellen Birgitte Johannessen

III
Christian Skolmen

IV
Konstantin Stanislavskij

oppsetninger på teaterskolen. Medvirket også i Jo Strømgrens forestilling «Placebo».

Ellen Birgitte Johannessen^{II} kommer rett fra Statens Teaterhøgskole. Tok endel universitetsfag (UNIT) før teaterlinjen på Romerike Folkehøgskole. Har drevet med amatørteater, og spilt i stykker av Strindberg, Tsjekhov, Shakespeare m.m.fl. på teaterskolen. Medvirket i Jo Strømgrens forestilling «Placebo».

Christian Skolmen^{III} er lånt ut fra Nationalteatret for en tid. Har en solid CV, som vitner om stor bredde i skuespillerfaget, fra oppgaver ved Nationalteatret og Torshov. Har medvirket i alt fra klassikere til samtidsdramatikk – i verker av bl.a. Ibsen, Strindberg, Guillou, O'Neill, Handke, Letts og Firth. Har dessuten vært med i flere filmproduksjoner og radioteateroppsetninger.

Stanislavskij^{IV}, Konstantin, russisk skuespiller og regissør, grunnlegger av Kunstnerteatret i Moskva. Samarbeidet i mange år med teaterpedagogen Vladimir Nemirovitsj-Dantsjenko med et, for datidens teaterkonvensjon, revolusjonært program. Tsjekhovs «Måken» var en stor suksess og den første seier for Kunstnerteatret. Men Stanislavskijs oppsetning falt overhodet ikke i dramatikerens smak. Han fant forestillingen overlesset og spillet

sentimentalt. Stanislavskij brukte enhver anledning til å ta igjen, som under prøvene på «Kirsebærhaven»:

Blomstene hadde så vidt begynt å springe ut da forfatteren ankom og odela alt for meg.

Blomstene forsvant, men nu er endelig de nye knoppene begynt å vise seg.

Se Teamwork

symbol, fra gresk. Tegn, gjenstand, bilde, handling e.l. som representerer, anskueliggjør noe annet. *Se Hyde Park*

Synderinnen, et velkjent dikt av Tolstoj. *Se Tolstoj*

teamwork^V, arbeide utført av et team. Selv om Kunstnerteatret i Moskva satte opp Tsjekhovs alle skuespill, er det ingen hemmelighet at samarbeidet med Stanislavskij ikke var det beste. Kilder forteller om uoverensstemmelse etter uoverensstemmelse. Tsjekhov var bl.a. mektig irritert over at Stanislavskij ikke tok hensyn til at stykkene hans var komedier, og skulle iscenesettes som sådanne. Han tok avstand fra Stanislavskijs naturalistiske overdrivelser, spesielt bruken av lyd: Fra sidescenen, under prøvene på Kirsebærhaven, «sufflerte» han en ikke-eksisterende replikk, høyt nok til at regissøren hørte det: «*For en deilig stillhet. Så vidunderlig. Ingen fugler å høre, ingen hunder, ingen gjøker, ingen ugler, ingen klokker, ingen*

sladebjeller, ingen sirisser!»

Se Stanislavskij

teater, kropper som beveger seg i et rom i forhold til en tekst og gjør almene tanker og følelser synlige, gjenkjennelige og påfallende i en form som er individualisert og blir underholdende gjennom skuespillerens personlige iakttagelsesevne og fantasi. *Se Nu*

tid, naturens metode til å forhindre at allting skjer på en gang. *Se CV*

Tolstoj, Leo. (1828-1910). Russisk greve og forfatter. *Se Synderinnen*

tragikomisk, Tsjekhov levde i en overgangstid mellom gammelt og nytt. En tid med kriser som varslet dyptgående sosiale, politiske og estetiske omveltninger. Som vår egen tid. Tsjekhovs personer lever i denne brytningstiden. Noen av dem vet det. Det gjør dem ikke til helter. Og deres tro på en bedre fremtid gjør dem heller ikke til narrer. Men de blir tragikomiske av ikke å bruke sin innsikt til noe. Andre av hans personer, de fleste, ser ikke at de lever i et sykt samfunn. Og det blir de heller ikke helter av. Ikke heller blir de usympatiske av ikke å forstå sin egen situasjon. Og det er det fornøylige, spesielt når de oppfører seg som om de kunne det. Mangelen på samsvar mellom vår streben og våre evner ligger til grunn for all komikk. *Se Uvisshet*

tsar^{VI}, betegnelse på overhode for den russiske stat fra 1547 til 1917. Ordet er antagelig lånt fra gotisk *kaisar*, som igjen går tilbake til latinske *caesar*.

Tsar Nikolai I (1825 – 1855) var en brutal og pedantisk reaksjonær. Nikolai var i hele regjeringstiden særskilt krigersk, og hans aggressive politikk førte bl. a. til Krimkrigen i 1854. Året etter døde han.

Tsar Alexander II, Nikolais sønn, sluttet fred i Paris i 1856. Alexander satte igang en rekke reformer, som vakte de lyseste forhåpninger i hans eget folk – og til stor overraskelse for verden forøvrig. I 1881 ble han utsatt for et bombeattentat ved Katharinakanalen i St. Petersburg. Han døde.

Tsar Alexander III ble farens absolutte motstykke. Han stanset enhver reformvirksomhet. Han aktet å herske eneveldig fordi han følte det var hans plikt å lytte til Guds røst! Han døde da en naturlig død i 1894 – av nyresvikt. Tsar Nikolai II, Alexanders sønn ble den siste tsar i Russland. Han var snill, sjenert og litt fryktsom – med begrensede åndsevner. Men tsarinaen, prinsesse Alexandra av Hessen-Darmstadt, var ytterst viljestærk og tok raskt styringen ved hoffet. Hun hadde et vanskelig temperament med hang til hysteri, var reaksjonær og bigott. Som vi vet, ble hele familien utslattet i 1918, mulig med unntak av Anastasia? *Se Diktatur*

V
Leseprove på «Måken», Kunstnertheatret i Moskva. Forfatter og regissør sitter i midten.

VI
Den siste tsar, Nikolai II, med gemalinne

I

Tsjekhov, Anton Pavlovitsj
1860 Anton Tsjekhov blir født i en liten by ved Svartehavet. Faren er landhandler. Anton har syv søsken.

1875 Lager sitt eget humoristiske magasin for sirkulasjon i familien med komiske skisser fra livet i Taganrog.

1876 Faren går konkurs, familien flytter til Moskva. Anton blir igjen for å fullføre skolegangen. Han forsørger seg ved å undervise.

1879 Flytter til Moskva for å studere.

1882 Skribentvirksomheten opptrappes, for å forsørge familien. Han skriver vanligvis under psevdonymet Antosja Tsjekhonte.

1884 Fullfører legeutdannelsen. Får de første symptomer på tuberkulose.

1885 / 86 Skriver over hundre noveller, og utgir for første gang en historie i eget navn, og scenemonologen «Tobakkens skadelige virkninger».

1887 Skriver enakteren «Svanesang» og første versjon av «Ivanov», skuespill i fire akter som blir oppført på et par teatre.

1888 Utgir «Bjørnen», en farse, og en novellesamling som gir ham Pushkinprisen,

hvilket vil si 500 rubler. Møter for første gang Stanislavskij, og kommer i kontakt med teatret og skuespillere. Begynner arbeidet med «Skogtrollet», som senere i drastisk bearbeidet form blir til «Onkel Vanja». Skriver «Frieriet», en farse, og omarbeider «Ivanov».

1889 Tolstoj blir oppmerksom på Tsjekhov. Mislykket oppførelse av «Skogtrollet» i Moskva.

1890 Drar på en lang reise til Sibir (fra 21. april til 8. desember) – blant annet til straffekolonien på øya Sakhalin. Fullfører «Tragiker mot sin vilje».

1892 Gir ut novellesamling.

1893 Kjøper en liten eiendom i Melikhovo nær Moskva. Flytter dit med familien. Arbeider som lege blant bøndene.

1894 Europatur. Gir ut flere noveller og en novellesamling.

1895 «Måken» har premiere i St. Petersburg. Total fiasko. Senere oppførelser bedre mottatt.

1897 Skriver stadig noveller. Sykdommen blir verre, og han blir lagt inn på sykehus. Drar på rekonvalesens til Nice.

Utgir «Onkel Vanja», men nekter stykket foreløpig oppført.

1898 «Måken» blir en enorm suksess på Kunstner-teatret i Moskva. Tsjekhov gjør sitt gjennombrudd som dramatiker. Møter på prøvene Olga Knipper, som spiller Nina, og blir betatt av henne. Drar til Krim, og begynner brevveksling med Maxim Gorkij. Faren dør, og Anton engasjerer en arkitekt til å bygge et hus for seg nær Jalta.

1899 Uropremiere på «Onkel Vanja» på Kunstner-teatret i Moskva. Flytter fra Melikhovo med moren og søsteren til Jalta. Møter Olga Knipper igjen. Skriver bl.a. «Damen med hunden».

1900 Begynner arbeidet på «Tre søstre». Ser for første gang «Onkel Vanja» på scenen. Beundrer Hauptmann, og uttaler at «Ibsen er virkelig ingen dramatiker».

1901 Gifter seg med Olga. «Tre søstre», med hustruen i rollen som Masha, får premiere på Kunstner-teatret i Moskva. Et urolig år i Russland, med opptøyer og stengte universiteter.

1902 Går ut av Vitenskapsakademiet i protest mot at tsar Nikolai II ekskluderer Gorkij som medlem.

1903 Fullfører «Kirsebærhaven», som begynner prøvene den 3. desember. Kommer igjen på kant med Stanislavskij på grunn av uenighet om tolkningen av stykket.

1904 «Kirsebærhaven» har urpremiere på Kunstner-teatret 17. januar. Anton Tsjekhov reiser med Olga til et kursted i Schwarzwald, der han dør av tuberkulosen den 2. juli.
Se Tuberkulose

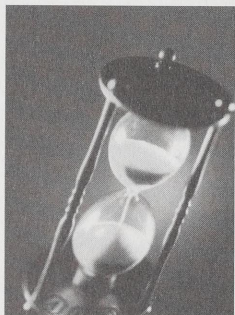
tuberkulose, en infeksjonssykdom som skyldes smitte av tuberkelbasillen. Omkring 1900 var sannsynligvis stort sett hele befolkningen i Norge over 15 år smittet. Så sent som i 1940-årene regnet man med at alle over 50 år var smittet. Behandlingen var preget av langvarige kuropphold og til dels meget radikale kirurgiske inngrep. I dag kan sykdommen leges med medikamentell behandling. I den tredje verden er det en skremmende økning av tuberkuloserammede.
Se Tsjekhov

underveis^{II}, det er bedre å være underveis enn å ha nådd frem. Underveis er bevegelse. Den sødmefylte eller smertelige bevegelse fra et sted til et annet. *Se Nakanune*

uvisshet er en av livets verste plager. Og får man allting forklart av en bedrevitende, lengter man etter å få sin uvisshet tilbake, slik at man kan holde ut å leve videre uten å vite hvordan og hvor lenge. *Se Tragikomisk*

II

I

verts, eldre russisk lengdemål. 1 vert er 1066,77 meter. Jasnevo, der Varja har fått huspost hos Ragulins, lå 70 verts fra eiendommen med kirsebærhaven.

øyeblikk er en partikkel av tid som kan stå alene på grunn av dets spesielle betydning. Mennesker ser etter øyeblikk som et middel til å bryte opp tiden og skape landemerker i tidens umåtelighet fordi de frykter døden og derfor redde for den umarkerte tiden som går. Livets utfordring er å få et maksimum av øyeblikk.

Se Sitat

Kilder:

Teaterhistoriske bøker, Tsjekhovbiografi, Grimberg, oppslagsverk, ordbøker. En spesiell takk til «Brøndums Encyklopædi».

tittel: **Kirsebærhaven**
manus: **Anton Tsjekhov**
oversatt av **Kjell Helgheim**

Regi: **Madeleine Røn Juul**
Scenografi / kostymer: **Per Kristian Solbakken**
Lysdesign: **Kisser Rosenquist**
Masker: **Rolf Svensli**

Ljubov Andrejevna: **Mona Jacobsen**
Anja, hennes datter: **Ellen Birgitte Johannessen**
Varja, pleiedatteren: **Marit Jaastad**
Gajev, hennes bror: **John Yngvar Fearnley**
Lopakhin, kjøpmann: **Håkon Ramstad**
Trofimov, student: **Anders Baasmo Christiansen**
Pisjtsjik, godseier: **Jakob Margido Esp**
Charlotta, guvernante: **Ragnhild Sølvberg**
Jepikhodov, kontorist: **Christian Skolmen**
Dunjasja, stuepike: **Anna Bache-Wiig**
Firs, gammel lakei: **Sigurd Werring**
Jasja, ung lakei: **Trond Peter Stamsø Munch**
Jasjas mor: **Gørli Mathisen**
En forbipasserende /
stasjonsmester: **Jan Frostad**
Poståpner: **Hans Nordø**

Musikere: **Tor Yttredal/Kåre Kolve**
Ernst-Wiggo Sandbakk/
Trond Kopperud

Inspisient: **Hans Nordø**
Rekvisitør: **Turid Bjørnsen**
Sufflør: **Gerd Berntsen**
Lyd: **Jan-Emil Indergaard**

Foto fra prøvene: **Leif Gabrielsen**
Program: **May Selmer**
I redaksjonen: **Madeleine Røn Juul**
Grafisk utforming: **Byrå 00**
Ansvarlig utgiver: **Catrine Telle**

Kulisser og kostymer er produsert i teatrets egne verksteder
Fotografering og lydopptak under forestilling er ikke tillatt

PREMIERE PÅ GAMLE SCENE 5. SEPTEMBER 2000

Depotbiblioteket

01sd 07 613

TRØNDELAG
TEATER

er.